

Отже, теоретичні й методичні досягнення у галузі політехнічної освіти за кордоном мають велике значення в умовах розвитку й реформування вітчизняної школи. Водночас, це питання потребує подальших досліджень, які сприятимуть визначенню основних напрямів і характеру пізнавальної діяльності при формуванні емпіричного, теоретичного, практичного та технічного мислення. Для успішної реалізації ідеї політехнізму потрібно розуміти його сутність, знати теоретичні основи, статус політехнізму в сучасному суспільстві, володіти шляхами та засобами їх реалізації. Політехнічна освіта є невід'ємним складником і необхідним елементом формування сутності людини сучасної епохи. Тому сьогодні важливим завданням є забезпечення адекватної системи освіти, яка б культивувала творчість як корисне здійснення блага через істину в красі. Адже це велике мистецтво – організувати навчання таким чином, щоб праця людини стала творчою необхідністю.

### **Список використаної літератури**

1. *Атутов П. Р.* Концепция политехнического образования в современных условиях / П. Р. Атутов [електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://bank.orenipk.ru/Text/t38\\_247.htm](http://bank.orenipk.ru/Text/t38_247.htm).
2. *Кравцова Н. Г.* Нові прогресивні школи США кінця XIX – початку XX століття / Н. Г. Кравцова // Постметодика. – 2002. – № 4 (56). – С. 41–42.
3. *Писаренко В. И.* Педагогическая этика / В. И. Писаренко, И. Л. Писаренко [изд. 3-е, перераб. и доп.]. – Мн. : Нар. асвета, 1977. – С. 298–300.
4. *Пискунов А. И.* Хрестоматия по истории зарубежной педагогики / [сост. и авт. вводных статей чл.-кор. Акад. пед. наук СССР, проф. А. И. Пискунов]. – М. : Просвещение, 1971. – 560 с.

***Вікторія Олешко***

## **ПОЛІТЕХНІЧНА ОСВІТА ШКОЛЯРІВ: ЗАКОНОМІРНОСТІ, СУПЕРЕЧНОСТІ Й ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ**

Для того, щоб молодь могла ефективно здійснювати трудову діяльність у сучасних умовах, доцільно по-новому ставити й вирішувати проблеми підготовки до праці. Потрібно розглядати роль трудової діяльності в процесі розвитку індивіда й суспільства; переосмислити значення й місце політехнізму в системі шкільної освіти як чинника формування загальної культури особистості, засобу адаптації її до життя, а також як необхідної умови збереження культурної спадщини й розвитку суспільства в Україні.

Досліджувана проблема ґрунтовно представлена у вітчизняній історіографії радянського періоду. Відзначимо роботи, які розкривають специфіку реалізації ідеї політехнізму (С. Батишев, В. Білавич, В. Брагінський, В. Коротов, О. Шапталов, С. Ширшов, Є. Ястребов); наукові дослідження, в яких висвітлено особливості забезпечення політехнічної спрямованості навчальних дисциплін природничо-математичного й гуманітарного циклів (В. Зубов, В. Ледньов, Д. Епштейн, Є. Пустовий, Б. Райський, М. Скаткін, П. Ставський, В. Струманський); фундаментальні студіювання дидактичних засад організації трудового політехнічного навчання. Обґрунтування інноваційних підходів до реалізації ідеї політехнізму в сучасних умовах неможливе без наукової оцінки еволюції досліджуваного феномену. Отже, у дослідженнях акцентується увагу на визначенні закономірностей, суперечностей і тенденцій розвитку політехнічної освіти школярів.

Суспільство у своєму розвитку завжди випереджало школу й висувало до неї все більш складні вимоги, які, у свою чергу, зумовлювали необхідність їх задоволення шляхом творчих пошуків. Це сприяло залученню педагогів та учнів до освітніх цінностей, їх якісному зростанню й розвитку, а також створювало умови для виникнення й вирішення потреб нового рівня. На цю залежність певною мірою вказують у своїх працях В. Курило, В. Мадзигон, Н. Калініченко, О. Сухомлинська. Таке розуміння історико-педагогічного процесу дозволяє говорити про те, що ідея служіння інтересам народу, вивчення його досвіду виховання молоді неминуче призводила вітчизняну педагогіч-

ну думку до усвідомлення значення ідеї трудового виховання й політехнічної освіти як основи педагогічного процесу.

Дослідження П. Атугова, С. Батишева, Г. Назарова, Н. Терентьєвої об'єднує думка: політехнічна освіта як педагогічне явище, що забезпечувало підготовку молодих поколінь до трудової діяльності в сфері народного господарства, є об'єктивною історичною та соціально-економічною необхідністю упродовж усіх історичних періодів. Відповідне трактування політехнічної освіти дозволяє говорити про те, що мета, принципи, зміст, методи і форми організації політехнічної освіти змінювалися відповідно до соціально-економічних і політичних реалій життя суспільства. Науково-технічний прогрес суттєво прискорив процес перетворення сільськогосподарської праці в трудову діяльність, адекватну важкій індустрії не лише за ступенем енергозабезпечення, а й за рівнем організації та використання науки. Це виступало важливою передумовою розвитку ще однієї закономірності: чим вищим є соціально-економічний рівень розвитку суспільства, тим більше виявляється необхідність забезпечення єдності й взаємозв'язку політехнічної підготовки учнів як міських так і сільських шкіл, а також актуалізується потреба розкриття усіх функцій такої підготовки (виконавських, управлінських, організаторських) для праці у сфері матеріального виробництва. Також важливо підкреслити, що розвиток виробництва орієнтував працівників на свідоме використання знань, поєднання розумових і фізичних зусиль, подолання репродуктивних форм діяльності, новаторство, творчість. Ці впливи чітко простежуються на прикладі сільськогосподарських працівників. Так, у другій половині ХХ ст. успіх трудової діяльності механізатора залежав уже не лише від досвіду й інтуїції, а й від свідомого використання знань, передових прийомів [5, с. 240].

Упродовж історичного розвитку людства політехнічна освіта сприяла не лише формуванню професійної мобільності робітників, але й активному розвитку їх духовних сил і здібностей, становленню наукового світогляду, вихованню високої моральності, свідомості, творчого ставлення до праці. Тому у ХХ ст. політехнічна освіта розглядалася як складник усебічного розвитку особистості, дієвий засіб її формування. Аналіз теоретичних досліджень вітчизняних педагогів і психологів, узагальнення освітньої практики надають підстави висновок, що процеси навчання, виховання і продуктивної праці впливають на свідомість, діяльність, поведінку особистості. Унаслідок усвідомлення недоцільності такого реформування у другій половині 60-х рр. ХХ ст. була відтворена загальноосвітня політехнічна спрямованість розвитку вітчизняної системи шкільної освіти. Упродовж 70-80-х рр. ХХ ст. політехнічна освіта школярів зміцнює свої позиції, удосконалюється її змістовий і процесуальний компоненти на основі упровадження поглибленої трудової підготовки старшокласників. Саме в цей час набувають активного розвитку нові форми трудових об'єднань шкільної молоді, такі як учнівські виробничі бригади в радгоспах і колгоспах, шкільні лісництва, табори праці й відпочинку, ремонтно-будівельні бригади, трудові загони старшокласників; здійснюється значна робота щодо зміцнення навчально-матеріальної бази трудового виховання й політехнічної освіти, зокрема, поповнюється оснащення предметних кабінетів, шкільних навчальних майстерень і автокласів, створюються міжшкільні центри трудового навчання та профорієнтації.

На жаль, реалізація нової концепції загальної середньої освіти, що розпочалася в 1989-1990 н. р., зменшила можливості реалізації ідеї політехнізму в шкільній освіті [4, с. 43].

Політехнічна освіта школярів упродовж 90-х рр. ХХ ст. – на початку ХХІ ст. забезпечувалася у ході вивчення освітньої галузі «Технології», а також предметів фізико-математичного і природничого циклів. Упровадження профільного навчання певною мірою також вирішувало завдання загальної політехнічної освіти школярів [2, с. 315].

Отже, на тлі становлення вітчизняної трудової політехнічної школи розвиток ідеї політехнізму протягом ХХ ст. мав неперервний характер. Еволюція політехнічної освіти залежала від науково-технічного прогресу суспільства, конкретної стадії розвитку виробництва й технологій, рівня кваліфікації робочої сили й форм професійної підготовки працівників, а також від особливостей розбудови вітчизняної системи освіти [1, с. 740].

Розвиток політехнічної освіти школярів упродовж ХХ ст. характеризувався низкою провідних тенденцій загального характеру. З-поміж них Л. Семеновська виділяє такі: 1) розвиток системи політехнічної освіти на тлі становлення вітчизняної трудової політехнічної школи; 2) домінування загальної суспільно значущої мети, яка визначала розвиток всієї системи політехнічної освіти; 3) існування чітких ідеологічних установок на цінності радянського устрою, що не завжди відповідало внутрішнім, особистісним прагненням та потребам школярів; 4) відповідність рівня, змістового й процесуального компонентів політехнічної освіти науково-технічному прогресу, конкретному етапові розвитку виробництва й технологій, рівневі кваліфікації робочої сили й формам професійної підготовки працівників, етапові становлення загальної освіти; 5) ієрархічна підлеглість політехнічної освіти школярів більш потужній системі трудового становлення підростаючого покоління; 6) наявність провідного компоненту системи, який визначав зміст політехнічної освіти в певний період її генезису; 7) забезпечення компенсаторної функції між генетичними структурами політехнічної освіти; 8) посилення професійної спрямованості змісту політехнічної освіти школярів у відповідності до поступового переходу до всезагальної середньої освіти; 9) консолідація змісту політехнічної освіти, посилення його цілісності на ґрунті набуття трудовою діяльністю школяра ролі системо-утворювального фактору; 10) інтеграція науки й виробництва в політехнічному знанні на тлі переходу суспільства від індустріального до інформаційно-технологічного етапу розвитку; 11) зближення загальноосвітньої політехнічної та професійно-технічної школи у здійсненні загальної середньої та професійної підготовки молодого покоління [3, с. 82].

На нашу думку, врахування цих тенденцій у навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи сприятиме подоланню суперечностей у політехнічній освіті школярів і їх цілеспрямованій підготовці до свідомого вибору професії та майбутньої трудової діяльності.

#### **Список використаної літератури**

1. *Калініченко Н. А.* Трудова підготовка учнів сільської школи в Україні. Друга половина ХІХ – ХХ століття : [монографія] / Н. А. Калініченко. – Кіровоград : «Імекс-ЛТД», 2007. – 744 с.
2. *Мадзигон В. Н.* Продуктивная педагогика. Политехнические основы соединения обучения с производительным трудом : [монография] / В. Н. Мадзигон. – К. : «Вересень», 2004. – 324 с.
3. *Семеновська Л. А.* Політехнічна освіта школярів : закономірності, суперечності й тенденції розвитку (ХХ століття) / Л. А. Семеновська // Зб. наук. праць Полтавського нац. пед. ун-ту ім. В. Г. Короленка. – 2011. – Вип. 53. – Полтава : ПНПУ ім. В. Г. Короленка, 2011. – С. 76–83.
4. *Сухомлинська О. В.* Історико-педагогічний процес: нові підходи до загальних проблем / О. В. Сухомлинська. – К. : А. П. Н., 2003. – 68 с.
5. *Терентьєва Н. О.* Розвиток політехнічної освіти у вищих педагогічних навчальних закладах України (ХХ століття) : дис. ... к. пед. н. : 13.00.01 / Терентьєва Наталія Олександрівна. – Черкаси, 2007. – 243 с.